

Wd. 67.

35

D. F. F. S.
DISSERTATIO INAVGVRALIS IVRIDICA,
DE

**NON RESCIN-
DENDO CONTRACTU
CONDUCTIONIS OB ME-
TUM SPECTRORUM,**

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBUR-
GICO, ET DUCAT. MAGDEB. GUBERNATORE, &c. &c.

P R Æ S I D E
DN. CHRISTIANO THOMASIO,
SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS BORUSSIÆ CONSILIARIO INTIMO, UNI-
VERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE PRIMA-
RIO, FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO, ET H. R. DECANO,

P R O L I C E N T I A
SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES OBTINENDI,
IN ALMA FRIDERICIANA,

IN AUDITORIO MAJORI
Horis ante & pomeridianis d. 10. April. MDCCXI.
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT
JACOB IMMANUEL HAMILTON,
POMERANUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.
MDCCXXXII.

DIPLOMATA INVAVENTE IRVIRA

NON RESCIN
DIPLOMATA COLLECTA
CONTE TIGNE DE ME
TUM RECTORUM

REV FORT M
DE P... PRO ...

DI CHRISTIANO ...

JACO B... T...

...

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
NON RESCINDENDO CON-
TRACTU CONDUCTIONIS
OB METUM SPECTRORUM.

§. I.

Nte omnia videndum de quæstio- Pius & probos
ne præjudiciali, an sint spectra? etiam viros de
Ubi prima cautio, nequis præcipi- existentia spe-
tante eos, qui de existentia spe- ctorum dubi-
tate.
ctorum dubitant aut eam negant,
atheismi & impietatis arguat, cum
etiam viri pii & probi omnibus
temporibus, maxime autem post
exortam lucem Evangelii fuerint, qui non absque ra-
tionibus in hanc sententiam inclinaverunt. (a)

- (a) Cum propositum non sit, cum quoquam velle inde-
center rixari, & tempus non superfit, plures autores,
qui de spectris scripserunt evolvere, credo mihi a ne-
mine vicio verti posse, quod potissimum operam datu-
rus sim, ut in testimonium adducam Ludovicum Lava-
terum

A

terum

terum, Theologum Tigurinum eximium, inprimis cum hic in tractatu de spectris maximopere operam dederit, ut sententiam de existentia spectrorum, quantum fieri potest, multis argumentis corroboraret. Ita vero ille statim in præfatione. *Multi, inquit, qui nihil harum rerum unquam vel viderunt vel audiverunt, putant omnia, que de iis dicuntur, esse meras nugas & aniles fabulas; homines enim simplices, item imidos, & superstitiosos sibi ipsis persuadere, quod hæc vel illa viderint & audiverint, cum res longe aliter se habeat. E diverso sunt alii, qui, cum primum aliquid audiunt, noctu præsertim, statim existimant, spectrum aliquod vagari, magnamque animo molestiam capiunt, eò quod res physicas a spectris non possint secernere. Quidam vero, præcipue illi, qui ex animabus defunctorum lucrum venantur, dicunt, pleraque, que audiuntur & conspiciuntur, animas esse mortuorum, opem a viventibus petentes, ut e cruciatu maximorum dolorum Purgatorii liberentur. Multi non plebeji solum homines, sed etiam EXCELLENTEs viri, mirantur, an sint spectra, & quidnam sint. Et adhuc clarius part. I. cap. 2. p. 8. Complures fuerunt omnibus temporibus, qui negarunt spiritus aut spectra existere. Epicurei, que de illis referuntur, omnia riserunt, & pro fæmentis ludibriisque habuerunt, quibus pueri & imperiti atque simplices homines terreverunt &c. Hodierno quoque die multi PII, & BONI VIRI illa, que de spectris ultro citroque dicuntur, fabularum loco habent, partim quod toto vitæ tempore nulla eis apparuerunt, partim & præcipue, quod superioribus aliquot sæculis homines, confectis apparitionibus, visionibus miraculis, a Monachis & Sacerdotibus toties decepti sunt, ut nunc vera quoque profalsa habeant.*

§. II.

Deinde etiam opera danda, ut, antequam de quaestione hac præjudiciali sententiam nostram aperiamus, declaremus, quid nomine spectrorum intelligamus. (b) Ubi missis sententiis variis Ethnicorum Philosophorum de spectrorum definitione (c) supponimus, eos, qui spectrorum existentiam hodie inter Christianos adstruunt, per spectra intelligere substantias incorporeas, quæ conspectæ vel auditæ, vel tactu etiam perceptæ, hominibus terrorem inferunt. (d) Utrum vero hæc substantiæ in corporeæ sint animæ defunctorum, an angeli aut dæmones, ad nostrum scopum quidem id non pertinet, sed ea disquisitio Dominis Theologis est relinquenda. (e)

Premissa definitio spectrorum.

(b) Ne scilicet conceptu vago & confuso inepti sumus ad observandas leges bonæ disputationis. Unde malle, ut ipse Lavaterus *part. 1. c. 1.* non collegisset tam varia & diversa, lectores magis confundentia, quam erudientia de viso, visione, terriculamento phantasmate, phantasmate, pneumate, Laribus, Præstitibus, Hostiliis, Geniis, Penatibus, umbris, Lemuribus, Maniis, Lamiis, Strigibus, Grogonibus, incubis, succubis, Empusis, Faunis, Satyris, Silenis, Onocentauris, Harpyis, Syrenibus & aliis infinitis. Quamvis aliquo modo exultationem mereatur, cum titulus libri non solum de spectris loquatur, sed & de Lemuribus, & magnis, atque insolitis fragoribus, variisque prælagitionibus &c.

(c) Quidam ex philosophis spectra appellabant species visibiles, & quæ nos spectra vocamus, dicebantur ab iis Phantasmata Gellius *l. 5. c. 16. Stoici causas videndi dicunt radorum ex oculis in ea, quæ videri queunt, emissionem, aerisque simul intensionem. Epicurus autem affluere semper ex omnibus corporibus simulacra quædam cor-*

porum ipsorum, eaque sese in oculos inferre atque ita fieri sensum videndi putat. Cicero l. 15. Epist. 16. Quae Epicurus & Democritus ἰδωδαι, Catus Epicureus Spectra dixit. Scilicet, ut Cassendus explicat ad lib. 10. Laertii p. m. 129. species seu formas visibiles, sensibiles, intentionales, quas Cicero imagines, Quintilianus figuras, Lucretius simulacra dixit. Plutarchus de placitis philosoph. l. 4. c. 14. ea explicat de speciebus visibilibus in speculo. Phantasmata autem vocat ibidem c. 12. quibus rapimur Phantastico & inani attractu. Haec offeruntur Melancholicis & furiosis.

- (d) Lavaterus l. 1. c. 1. p. 1. Theologi accipiunt (Spectrum) pro substantia incorporea, quae conspectu vel auditu hominibus terrorem infert. Nos addidimus sensum tactus, cum multa narrentur de spectris nec visis, nec auditis, sed tactu perceptis. Confer Lavaterum part. 1. c. 4. p. 18.
- (e) Gentiles enim, item Judaei noviores, item Turcae crediderunt ac credunt, animas quasdam errare, & subinde hominibus apparere. Lavaterus part. 2. c. 1. Pontificii etiam docent, animas in inferno & purgatorio existentes quandoque apparere, atque Laicos instruunt, quomodo circa tales animas se gerere debeant, item docent, esse bonum opus, animas liberare. Id ibid. cap. 2. Quisnam sit scopus & effectus huius doctrinae, docet c. 3. & postea falsitatem eius prolixius ostendit capite 4. & seq. per argumenta Theologica inculcans, quod spectra sint angeli mali, rarissime boni, nequaquam vero animae mortuorum.

§. III.

Rationes eorum, qui spectra negant.

Rationes igitur, quibus utuntur, qui spectra negant, potissimum ad duas classes referri queunt, vel enim factum respiciunt, vel causas facti. Quoad primam classem

classẽm non diffidentur ipsi dissentientes, quod sæpius homines, qui putarunt spectra sibi apparuisse, fuerint decepti a seipsis, sæpissime vero ab aliis hominibus. (f) Quoad secundam classẽm utriusque deceptionis (g) variarũ causarũ esse possunt ac solent, tam naturales quam morales, puta melancholia, furor, meticulositas, imbecillitas visus & auditus, pertinacia, amor, odium, otium, invidia, avaritia, ambitio, lascivia, libido, cupiditas alios irridendi, furandi, superstitio &c. (h)

(f) Sic Lavaterus *part. 1. c. 2.* variis exemplis declarat, melancholicos & furiosos multa sibi imaginari, quæ revera non sunt, quorsum etiam refert Lycantropiam & Hydrophobiam, item Ephialtem. In *capite 3.* probat, meticulosos homines fingere, se spectra videre & audire, inprimis mulieres & pueros. In *capite 4.* ostendit, quod illi, qui imbecilli visu & auditu sunt, sibi multa imaginentur, quæ revera non sunt, item Ebrios multa videre quæ non sunt, quosdam videre seipsos, maximas item deceptiones oriri, si metus & imbecillitas visus aliorumque sensuum concurrant. In *capite 5.* transit ad eos, qui alios terrent, ut putent se spectra vidisse vel audivisse, v. g. juvenes hilares & jocosos, vestes quibus diabolus referant, induentes, scorta, scortatores, fures. *Capite 11.* recenset varias res physicas, vulgo pro spectris habitas, puta animalia, mures, catos, onocrotalos, canes, &c. Item echo, noctu lucentia, lucernas ardentes, exhalationes, res in speculis opticis visas &c.

(g) Ita v. g. meticulositas causa non solum est, ut ipsi nos decipiamus, sed etiam ut decipiamus alios, quemadmodum oscitante uno oscitat & alter. Ita pertinacia & præterensa infallibilitas, aut pudor intempestivus errorem confitendi, non solum nos impellit, ut alios studio

dio decipiamus, sed etiam videmus quotidie homines tali pertinacia præditos, a seipsis decipi, ut credant se talia videre, quæ non vident. Quamvis ista applicatio non possit fieri in omnibus causis, sed ex illis quædam magis pertineant ad deceptiones proprias, ut v. g. imbecillitas visus, quædam ad deceptiones aliorum, ut cupiditas furandi, scortandi &c.

- (h) Vide Lavateri capita modo lit. f. recensita. Porissimum autem huc pertinet *cap. 10. part. I.* cuius rubrica est: *mirum non esse, quod olim falsæ apparitiones factæ sint, neque mirum esse, si bodie quoque fiant*, ubi ipse sequentes causas, avaritiam, invidiam, odium, amorem &c. recenset, quod hæc præ reliquis hominum generibus eos, qui in monasteriis & collegiis degunt, ad fingenda spectra irritent.

§. IV.

Fraudes multæ sacerdotum apud Gentiles & Clerici pontificii hic intervenientes.

In primis autem tam Gentilium sacerdotes, quam apud Christianos Clerus Pontificius varias causas habuerunt, fictione spectrorum decipiendi Laicos, aut alios incautos, atque illis inanem metum incutiendi; Potissimæ causæ fuerunt, expletio testæ libidinis, opum & gloriæ acquisitio, persuasio variorum errorum, qui si a Laicis crederentur, agebant honores & divitias Cleri &c. (i)

- (i) Lavaterus *part. 1. c. 6. p. 22.* *His accedit, quod omnibus seculis aliqui sacerdotes extiterunt, qui res miras exercentes, & magicis artibus operam dantes, stultos homines, qui illos maximi fecerunt, variis modis demandarunt, ut magnam vim argenti colligerent, & voluptatibus indulgerent.* Ubi simul ex Josepho adducit historiam de Mundo, ope sacerdotum Ægyptiorum, sub

fictio-

fitione ac si Anubis esset, Paulinam nobilem fœminam
 stuprante, item ex Ruffini Historia Ecclesiastica, de Ty-
 ranno sacerdote Alexandrino, sub specie Saturni ma-
 tronas plurimas comprimente. In *cap. 7.* ex Theodoro
 Lectore refert exemplum Timothei Eluri, icidem Ale-
 xandriæ se angelum mentientis, & sic ad Episcopatum
 evehi, item notam historiam de quatuor monachis or-
 dinis prædicatorum, Bernæ initio seculi decimi septi-
 mi multas apparitiones fugentium, ad refutandos
 Franciscanos, immaculatam conceptionem virginis
 fingentes, & propterea crematos. Subiungit Lavaterus
p. 34. Ceruum est, quod, postquam illorum monachorum im-
 pietas, doli & scelera percubuerunt, res Clericorum labe-
 factari cœperunt, & multis piis viris magis magisque su-
 specta esse, cum dixerunt, hanc vel illam animam opem
 eorum expetivisse; cereos sua sponte accensos fuisse: hanc
 vel illam imaginem locutam, lacrymatam esse, ab uno o-
 co in alterum se movisse; hunc vel illum divum monaste-
 rium ornasse pretiosis reliquiis: cruces sanguine Chri-
 sti conspersas esse: etsi confirmationem Pontificum super
 his rebus impetrarint, tamen multi deinceps noluerunt
 credere, rem ita se habere. Item, quod hic vel ille san-
 ctus Pater in ecclasm incidens res mirandas viderit;
 quod Franciscus & Catharina Senensis quinque vulne-
 rum Christi stigmata in suo corpore gestarint. Adhuc
 non immerito dubitari cœpit de transsubstantiatione pa-
 nis in corpus Christi, cum toties hostiam veneno infecerint.
 Item de illis, que de indulgentiis, vigiliis, ordinibus,
 purgatorio, aqua lustrali, satisfactionibus, pleno ore
 declamarunt. Capite 8. ex Sleidano recenset ludum
 cruentum & funestum, a monachis Franciscanis Aure-
 liæ in Gallis 1534. inventum, in odium fœminæ cuiusdam
 honestæ, ideo quod testamento suo cauerat ut sine pot-
 pa & strepitu sepeliretur. In capite 9. varia exempla ex
 Scum-

Stumpfo Parochi in Helvetia, sub specie beate virginis virgunculæ simplici & superstitiosæ apparentis, eique stuprum persuadentis, ex Rotterodamo, alterius Parochi, spectrum fingentis, sed fuste probe dolati, item alterius, vivos cancos, quibus ad latus cereoli ardentis affixi erant, in cœmeterium noctis tempore immittentis, & plebem decipientis, acsi defunctorum animæ essent, quæ missis & eleemosynis flagitarent e cruciatu liberari, & similia ex Buchanano & propria experientia narrat. In capite 10. p. 45. verò ostendit, nec ipsos Pontifices a fingendis ejusmodi apparitionibus & spectris immunes fuisse, exemplo Bonifacii octavi aliorumque. Et notanter dicit p. 44. *Ad hæc Clerici (pontificii) hanc quoque prerogativam habent, quod homines, præsertim superstitiosi, eos summa observantia colant & diligant: nemo putat, eos rebus malis, fraudibus & dolis studere: omnes expectant ab eis longe alia. Possunt igitur si rebus malis operam dent, facile latere, nisi Deus maliitiam eorum, mirabili indicio produat, & in lucem protrahat.* Propius ad rem faciunt ea, quæ Parte 2. cap. 3. p. 105. dissert. His apparitionibus, missæ, simulacra, satisfactiones, peregrinationes religionis ergo, reliquiæ sanctorum, vota monastica, feriæ, auricularis confessio & alii cultus atque ceremoniæ; breviter omnia, quæ ex scripturis sacris probari non potuerunt, magnam auctoritatem paulatim nata sunt. Res eo deducta fuit, ut multi pii & simplices homines genium suum fraudarent, ut haberent, quibus otiosos monachos & sacerdotes alerent, & quæ simulacris offerrent. Sacella, altaria, monasteria, perpetuos lycnos, anniversaria, fraternitates, & alia fundarunt, ut suos ex tormentis purgatorii redimerent. Hoc enim ut facerent, nocturni illi lemures jusserunt. Mutanda aliquando eorum hortatu fuerunt testamenta. His rebus sacerdotes & monachi pa-

roe

roccias, collegia & monasteria annuis reditibus valde au-
 xerunt: optima prædia, vineas, agros, prata, vinaria,
 piscinas, mancipia, jurisdictiones, magna dominia &
 jus gladii sibi compararunt. Postquam enim homines
 firmiter crediderunt animas redire, plerique omnia se-
 cerunt quæcunque ille postularunt. Hoc modo festum
 omnium sanctorum & ordinem Carthusianorum or-
 tum esse, simul perspicue ostendit p. 106. sequenti Par-
 te 3. cap. 4. p. 81. docet simile interesse sacerdotum Ech-
 nicorum, dum umbræ apparentes petierunt honestam se-
 pulturam, & ut iusta funebria ac aliæ ceremoniæ in eorum
 gratiam haberentur, unde cenotaphia nata esse, Septi-
 mas, Tricesimas, Anniversaria sacra &c. Denique e-
 ad. part. 3. cap. 10. p. 200. adhuc alia observat huc perti-
 nentia; scilicet persuasum esse populo, ad pellenda
 Spectra imprimis conferre, si quis oret Ave Maria. Ul-
 terius progressi, inquit p. 202. aquam peculiaribus cere-
 moniis exorcisarunt, & consecrarunt &c. hanc vim ei
 tribuentes inter alia, quod pellat Spectra & phantasma-
 ta. Salem similiter consecrarunt & docuerunt, quocun-
 que projiciatur, pellere Spectra &c. Ad hæc lucer-
 nas, palmas, herbas & alias creaturas certis ceremoniis
 & verbis adjuvarunt, ad pellenda, ut vocant, phanta-
 smata. In loca illa, in quibus Spectra vel visa vel audi-
 ta sunt, & hæc & alia, ut reliquias sanctorum, detu-
 lerunt. Affirmarunt etiam, campanas vel tintinnabula
 suo clangore diabolos ex aere pellere. Cæterum animæ
 ille scititæ nihil petierunt tam obnoxie, quam ut fre-
 quentes missæ in eorum gratiam celebrarentur: illas e-
 nim ad redimendum eas ex purgatorio maximas & in-
 credibiles vires habere asseruerunt. Ex p. 205. Audivi
 homines, qui proficiscerentur, se tam superstitiosos fuisse,
 ut, cum sacerdos hostiam ut vocant, elevaret in celebra-
 tione missæ, statim manu vultum deterferint, quod cre-

derent ad hoc prodesse, ut nulla spectra ad spectabili forma illis essent occurrura.

§. V.

Rationes affirmantium spectra, non omni exceptione majores.

Confirmavit eos, qui existentiam spectrorum negarunt, quod viderent rationes, quæ pro eorum existentia proferuntur, ita esse comparatas, ut ex hypothese ipsorum dissentientium non pauca contra eos proferri haud absque verosimilitudine possint. Id quod docebunt sequentia.

§. VI.

Scilicet (1) provocatio ad varias historias gentilium.

Dari spectra, probare voluerunt dissentientes ex variis historiis gentilium. (1) Sed non deficit prioribus exceptio, etiam historicos Gentilium potuisse bona fide errare, uti errarunt hodiernum multi viri boni pontificii, miracula falsa pro veris narrantes, (m) aut etiam ipsos, de quibus talia narrantur, vel fuisse deceptores, aut deceptos. (n)

(1) Huc pertinet integrum *Cap. 12 part. 1.* Lavateri, scilicet ex Suetonio, quod Triton Julio Cæsari apparuerit, ex Plutarcho, Theseum in pugna Marathonia visum, item de Bruti malo genio, item ex Valerio Maximo, Dione Cassio, Plinio, Capitolino, Vobiseo, Ammiano Marcellino, Lucano, plura exempla ibidem adducta.

(m) Ut taceam, quæ de historicorum Græcorum & Romanorum quorundam fide, etiam in altis suspecta, jam alii narrantur. Conf. dissert. Da. Præfidis de Fide Juridica c. 2. §. 12. 17. seq. & in cautel. circa præcogn. Jurispr. c. 5. p. 67. seq.

(n) Quod facile patebit, si quis ad singula a Lavatero adducta in *d. cap. 12.* applicet monita ejusdem jam supra lit. f.

lit. f. excerpta; annon metus, debilitas, visus, lascivia, ambitio, avaritia &c. ejusmodi historiis occasionem dederint.

§. VII.

Sed tamen insuper probatur, esse spectra, ex historia veteris Ecclesiæ & scriptis Sanctorum Patrum (o). Hic vereor, ne increduli eadem opponant, quæ opposuerunt historiis gentilium, (p) ne urgeant, sæpe sub nomine Ecclesiæ veteris, latere Ecclesiam superstitiosissime Papalem, (q) item nec Patres primorum seculorum, etiam aliis maxime venerandos, hic a suspitione fraudum, saltem piarum, immunes esse. (r)

2) Ad historias veteris Ecclesiæ & scripta sanctorum Patrum.

(o) Ita Lavaterus *part. 1. c. 13.* ex Sozomeno, Theodoro Lectore, Nicephoro, Abdia, Ambrosio, Augustino, Gregorio, vitis Patrum, vita Johannis Chrysofomi, exempla de spectris adducit.

(p) Scilicet Patres, etsi fuerint viri Sancti, optimi, pii, homines tamen fuerunt. At errare humanum est. Affectibus incitari ad pias fraudes, ut vocantur, humanum est.

(q) Loquatur hic ipse Lavaterus *d. c. 13. p. 60.* Apud Nicephorum & Abdiam multa extant de visionibus, somniis, miraculis sanctorum, item de spectris. Diligentius enim illa descripsisse doctis videntur, quam alia, que plus ad propositum fecissent, & majore cum fructu a lectoribus cognosci potuissent. Evolventi historias, que posteris temporibus, præsertim a monachis descriptæ sunt, innumera hujus generis occurrunt. Hoc tamen dissimulare non possum, multa, ab eis ita describi, ut lectoribus non immerito suspecti sint. Ludovicus Vives, Beatus Rbenanus, & alii viri docti in descriptione alia-

rum quoque rerum, de monachorum Chronicis queruntur, quod ab hominibus indoctis absque iudicio collecta sunt. Subjungit quidem Lavaterus. Quisque tamen tribuat eis, quantum voluerit. Etsi vero multa in illis sint inepta & ridicula, tamen credendum est, quaedam saltem ita se habere, ut illi literis mandarent. Sed mallem, ut rationem addidisset, cur illis in quibusdam quæ de spectris narrant, credendum sit. Nam de aliis rebus nemo forte litem movebit Lavatero. Imo audiamus ipsum Lavaterum capite statim sequente 13. p. 62. Quod legendas sanctorum, ut vocant, promtuarum exemplarum & vitas patrum attinet, in quibus multæ apparitiones spirituum continentur, non multum iis tribuere possumus. Pleraque enim, quæ in illis extant, parum sunt verosimilia. Fortassis religionem & timorem hominibus, fæctis illis narrationibus, injicere voluerunt. &c. Petrus Damianus &c. cujus magna est in Papatu propter doctrinam & pietatis opinionem autoritas, narrat, quendam Clericum Colonensem, quodam tempore equo stuvium transeuntem, Sanctum Severinum, Episcopum Colonensem, (qui non multo ante e vivis excesserat, & sepulero conditus multis miraculis claruerat) in illo vidisse. Hunc apprehendisse frenum Clerici, ne ulterius progredereetur. Clericum obstupuisse, & cur illic tantus vir detineretur? inquisivisse. Episcopum petivisse, ut manum ei præberet, ut sentiret, quomodo haberet. Cumque manum Clerici aque impressisset, momento, propter ingentem calorem carnes resolutas diffluxisse, ut nuda ossa tantum apparerent. Ad quem Clericus: Cum sis tam celebris in Ecclesia, qui sis, ut in crucieris? Respondit Severinus: hanc solum ob causam, quod horas canonicas per distincta horarum spatia non absolui. Pui enim in aula Imperatoris, consiliis ejus occupatus. Mane omnibus coacervatis, toto die negotiis aliis sui implicatus,

ius, ideo huius andoris fero supplicium. Sed omnipotentis Dei auxilium uterque imploremus, ut manum tuam restituat, quod statim factum est. Et dixit ad Clericum: Vade fili, obsecra fratres ecclesie nostrae, ut pro me preces fundant, & indigentibus eleemosynas distribuant, sacrificiorumque votis insistant. His enim peractis ego mox ex tormentis illis liberabor, & expectantibus me beatorum civium choris adjungar. Et merito Lavaterus totam hanc narrationem pro fabulosa habet. De aliis igitur, cur non idem ferant iudicium alii, causam non videmus.

(r) Quod Gregorii dialogos attinet, inquit Lavaterus part. 2. cap. 12. p. 145. non possum dissimulare, multa illis contineri, quae nequaquam verisimilia, sed fabulis anilibus similia sunt. Non quod sanctus ille Pater ex malitia ea exscripserit, sed quia nimis fuit credulus, & multa ex aliorum potius relatione in suos libros contulerit, quam quod certa & explorata habuerit &c. Deinde etate Gregorii captum est, illis apparitionibus & visionibus multum tribui. Vera quoque & simplex doctrina illis ipse temporibus valde ceperat labefactari. Plurimum autem refert, in quae quisque tempora incidat. Ipsemet fessus est sua tempora &c. Quidam eum excusantes dicunt, quod ideo dialogos suos miraculis & prodigiis reverferit, ut pertinaces & duri animi Longobardorum illis exemplis mollescerent, veramque religionem amplecterentur, quam tantopere insectati fuerant. Quod autem nequaquam utile sit his admiralibus, fictis scilicet narrationibus propagare veram fidem, etiam Vi-ves lib. 5. de tradendis disciplinis, agnoscit. Sed forte Augustini saltem autoritatis erit omni exceptione major.

Utinam eam non ipse Lavaterus deprimeret, dum in arte 3. c. 10. p. 199. seq. ubi voluit ostendere, varias superstitiones paulatim crevisse, de eo sic scribit: *D. Augustinus lib. 22. de civit. Dei c. 8. ponit talem historiam. Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium & servorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti, comperisset, rogavit nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum eo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans, quantum potuit, ut cessaret illa vexatio. Deo protinus miserante cessavit. Acceperat autem ab amico suo terram sanctam, de Hierosolymis allatam, eamque suspenderat in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At ubi domus ejus ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo suo, reverentie causa, habere volebat &c.* Subjungit statim Lavaterus: *Hinc claret, superstitionem statim cepisse, & ut fit, ingenti incremento auctam esse &c.* Mox etiam ceptum est, orari pro animabus, & sacrificari, & bono quidem animo, quod ex quibusdam locis sanctorum patrum non obscure intelligitur. Postea cum Episcopi & Parochi veteres superstitiones non modo non correxerunt, sed potius bona, ut vocant, intentione auxerunt, tandem in immensum aucte sunt.

§. IIX.

3) Ad historias ab aliis scriptoribus idoneis allatas.

Porro probatur ex aliis scriptoribus idoneis, ut Alexandro ab Alexandro, Baptista Fulgoso, Philippo Melanchthone, Johanne Manlio, Ludovico Vive, Hierony-

tamen usque adeo uri videbatur, ut semper manserit nigra. Postea evocat Franciscanam, & simul egressi incunctanter evanescent. Jam mallet scire, quid Lavaterus responsurus sit Pontificio, qui fabulam illam ex Petro Damiano supra recensitam lit. q. pro vera historia narraret & ad pietatem Damiani provocaret. Haud dubie allegaret, quod fabula hæc inventa sit ad persuadendam necessitatem horarum canonicarum. Cur non igitur etiam sensit, fabulam hanc ab amita Melanchthonis inventam esse, ad persuadendam necessitatem missarum pro animabus in purgatorio. Ergo amita Melanchthonis hoc privilegio apud sagaciores non gaudebit, ut quis hæc in parte ipsi credat, etsi alias poterit esse foemina pia.

§. IX.

(4) Ad quotidianam experientiam,

Ulterius ad quotidianam experientiam provocat Lavaterus, (x) quod scilicet spiritus opem petant, noctu in extruendis novis ædificiis laborent, in fodinis dæmones appareant &c. Sed uti contra leges bonæ disputationis hic iterum vera supponuntur, de quibus, an ita contigerint, in quæstione est, (y) ita oblitus est Lavaterus eorum, quæ alibi de credulitate virorum proborum ipse annotavit. (z)

(x) Lavaterus *part. I. c. 16.*

(y) In primis mirandum, quod Lavaterus ad illam quotidianam experientiam referat illos casus p. 68. *quod auditi sint spiritus, qui interrogati: quinam essent? dixerunt: se esse animas cruciatu patientes, & si quis interrogaverit, quomodo ex illis cruciatibus liberari possint, responderunt, si certus missarum numerus celebretur, peccationes ad divos instituantur, &c. postea multa luce*

luce & gloria apparentes dixerint se liberatas esse, suisque benefactoribus gratias egerint, promiserintque, se quoque apud Deum & divinam Virginem pro illis intercessuras esse.

(2) Hodie quoque, inquit *part. 2. cap. 12. p. 145.* multi sunt pii & honesti viri, qui hoc vitio laborant, quod nimis cito credunt, seque aliis ridendos præbent. Ex se alios meritiuntur. Puderet eos aliquid falsi asserere. Ita putant; alios quoque affectos, qui eorum simplicitate & bonitate abutuntur.

§. X.

Denique quod textus Sacrae Scripturae attinet, de discipulis perterritis, Salvatorem pro spectro habentibus Matth. 14. Luc. 24. de spectro sub Samuelis umbra apparente, lib. 2. Samuelis, de manu in convivio Regis Balthasaris apparente, Dan. 5. &c. (a) haud dubie dissentientes urgebunt, per metum discipulorum non probari spectra (b), & de Saule umbram Samuelis provocare cupiente, incertum esse, an & quid Sauli apparuerit. (c)

§) Ad testimonium Sacrae Scripturae.

(a) Nam reliqua exempla, a Lavatero *part. 1. cap. 18.* adducta tanquam adhuc magis dubia, afferre nolui, scilicet ex 2 Sam. 5. & 1 Paralip. 14. de strepitu in cacuminibus arborum excitato. Ubi addit Lavaterus. *Volunt hunc sonitum portentosum fuisse.* Item 1 Sam. 7. de voce magna super Philistæis audita, 2 Reg. 6. & 7. de Syris strepitum curruum, hinnitum equorum & fremitum ingentis exercitus audientibus. Nam hæc omnia etiam alio modo miraculose fieri potuerunt, quam per spectra. Item de spectris, quorum mentio fit 2 Machab. 3. 10. & 11. Nam ipse Lavaterus fatetur, hunc librum non esse Canonicum. Et parum persuadebit dissentientes ratio Lavateri, circa exempla tamen addu-

C

xerit;

ixerit; quia videlicet hi libri juncti sint libris Canonicis & a quovis legi possint.

(b) Ipse Lavaterus *part. I. c. 3. p. 14.* exemplum hoc de discipulis refert in capite, ubi tractat, quod meticulosi homines fingant, se spectra videre & audire, & subjungit p. 15. *Hoc loco vides, pavore factum esse, ut discipuli Dominum ipsum spectrum esse putaverint. Mirari itaque nemo debet, si nos quoque metu impediti unum pro altero habeamus, nobisque persuadeamus, quod spiritus viderimus, ubi nulli fuerint.*

(c) Nihil quidem hic definimus, sed rem Dominis Theologis tractandam relinquimus. Interim certum est, Sacerdotem putasse, quod ipse Samuel apparuerit Sauli; alios vero putare, Saulem nihil vidisse, sed potius mulierem decepisse Saulem fingendo apparitionem, & ex ventre locutam fuisse. Et cum adeo hæc quæstio de expositione illius loci non pertineat ad articulos fidei, neque in Augustana Confessione aut etiam in formula Concordiæ aliquid de ea sit definitum, licebit saltem salva orthodoxia, unam ex his sententiis, quæ verosimilior videretur, amplecti.

§. XI.

Afferitur,
dari spectra,
sed eorum
exempla esse
rarissima.

Quid ergo dicemus? An negabimus existentiam spectrorum? Absit. Credimus utique dari spectra, partim, quod ad exemplum ex Daniele nihil sit quod regei possit, (d) partim etiam, quod non desint experimenta aliorum, de quibus nulla est suspicio fraudis aut falsæ imaginationis. (e) Interim credimus, ex mille, quæ referuntur exemplis, paucissima vera esse. (f)

(d) Nam liber Danielis est Canonicus, & apparitio illa a pluribus visa fuit.

(e) Ita Dn. Præses mihi retulit, se a viro integræ fidei, minime meticuloso, audivisse, quod triduo ante ortum in-

cen-

endum ipse viderit in hypocaufto, manum humanam in loco, ubi nullus homo subsistere poterat, ter pulsasse ab extra fenestram illius hypocaufti. Ergo hic nostra facimus verba Beati Pufendorffii in *Epist. ad amicos pag. 125. Eridis Scandice*: Sic non credam ego diabolum dari (ex imputatione Becmanni) qui ejusdem satellitem ignita rabie in me scivire sentio? Nam que Becmannus in meta patravit, humanam malitiam fidei constituent, nondum spectra peculiarem articulum fidei constituent, nondum audivi, super quibus si quis ad inquisitionem me trahat, sic respondebo: Me nunquam spectrum vidisse, nec ut videam, cupere. Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illusoribus aliorum fingi, putare. Omnibus promiscue fidem detrahere temerarium cenferi.

(f) Propter rationes hætenus in thesibus præcedentibus adductas.

§. XII.

Cum vero spectra sint varii generis & in variis locis compareant, (g) confessio hæc de existentia spectrorum nondum sufficit ad dissertationem præsentem. (h) Ea enim non obstante credimus, omnes illas narrationes de spectris ædes infestantibus, (i) non esse aniles, sed astute vel a Sacerdotibus gentilibus, (k) vel a Clero Pontificio, (l) vel a Furibus (m) & Scortatoribus (n) excogitatas fabulas.

De existentia tamen spectrorum ædes infestantium valde dubitatur.

(g) Lavaterus *Parr. 1. cap. 19. p. 85.* Etsi vero omnibus in locis hæc (spectra) audiantur, præcipue tamen in campis illis, in quibus prælia commissa, vel in locis ubi supplicia de sonibus sumuntur: in sylvis, in quas olim adjurarunt demones expulsas ex hominibus: in templis, monasteriis, circa sepulcra & limites regionum atque agro.

agrorum: in carceribus, domibus, arcibus, aliquando in ruinis & ruderibus arcium.

(h) Nam a genere ad speciem non valet illatio affirmativa, aut ab una specie ad aliam. Datur leo, datur draco, datur capra, sed tamen propterea non datur chimæra.

(i) Dico ædes infestantibus, non in ædibus apparentibus. Nam de prioribus hic est quæstio, non de posterioribus. Scilicet non datur haud dubie actio ad rescindendam locationem conductionem, si spectrum faltem rarissime appareat & nemini noceat in ædibus. Sed qui metum spectrorum putant esse causam rescindendi conductionem, loquuntur de spectris vel nocentibus & damnum dantibus, vel certe inhabitari ita frequenter & graviter terrentibus, ut inhabitari tuto non possint. Ergo non negamus, spiritus apparere in ædibus. Neque adeo huc spectat aut nobis opponi potest manus illa apud Danielem. Neque negamus aut non credimus ea, quæ subinde de spectris narrantur apparentibus in castris aut ædibus principum, quoties princeps aliquis moriturus est, sed judicium aut fidem nostram hic faltem suspendimus.

(k) Ni fallor antiquissima narratio de tali spectro est illa, quæ legitur apud Plinium secundum l. 7. Epist. 27. ad Suram. Erat Aribenis spatiosa & capax domus, sed infamis & pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, & si attendere acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur. Mox apparebat idolum, senex macie & squalore confectus, promissa barba horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quætebatque. Inde inhabitantibus tristes diregere noctes, per metum, vigilabantur: vigiliam morbus, & crescente formidine, mors sequebatur. Nam interdum quoque, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque causis timoris erat.

erat. Diserta inde & damnata solitudine domus, dotaque illi monstro relicta: proscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere, ignarus tanti mali, veller. Venit Athenas Philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imo tanto magis conducit. Ubi cepit advesperascere, jubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares, stilum, lumen. Suos omnes in interiora dimittit. Ipse ad scribendum animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulacra & inanes sibi metus fingeret. Initia, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere stilum, sed obfirmare animum, auribusque prætere, tum crebescere fragor, adventare etiam, ac jam, ut in limine, jam ut intra limen audiri. Respicit, videt, agnoscitque narratam sibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, similis vocanti. Hic contra, ut paululum expectaret, manu significat, rursusque ceris & stilo incumbit. Illa scribentis capita catenis insonabat. Respicit rursus idem quod prius inuentem: nec moratus tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis. Postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem. Desertus herbas & folia concepta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet, ut illum locum effodi jubeani. Inveniunt ossa inserta catenis & implicita, que corpus ævo terraque putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis. Collecta publice sepeliuntur. Domus postea rite conditis manibus caruit. (i. e. phasmatibus) Volui locum totum describere, quia sæpius ad eum infra provocabimus Excerptit etiam totum, etiam cum iis, quæ antecedunt & sequuntur, Lavaterus *Parte I. cap. 12. p. 54. sqq.* Catanæus in *notis ad Plinii dictum locum* provocat ad *Luciani Philopseudem*, ubi eandem

rem, sed sub aliis circumstantiis, narrari asserit. Ergo describamus & hunc Luciani locum ex Tom. II. p. 750. sq. secundum versionem Thomæ Mori. Atqui inquit ille (Arignotus Philosophus Pythagoreus) si quando Corinthum veneris, roga, ubi sit Eubaditæ domus. Atque ubi tibi fuerit indicata, nempe circa Craneum, in eam ingressus, dic janitori Tibio, velle te videre, unde daemone Pythagoricus Arignotus, quum adduxisset, obegerit, ac deinceps habitalem domum reddiderit. Quidnam hoc erat Arignote? rogabat Eucrates. Inhabitabilis erat, inquit ille, diu propter terricula, quod si quis inhabitasset, expavescens illico fugiebat, exactus a quodam horrendo ac terribili spectro. Deciderat ergo jam, tectumque rumpebatur, neque quisquam erat omnino, qui eam ingredi fuerit ausus. Ego vero ubi hæc audivi, libellos sumens, (sunt autem Ægyptii mihi de talibus rebus admodum multi) veni in domum circa primam vigiliam, dehortante hospite ac ferme detinente, postquam didicerat, quo iturus essem, in certum, ut putabar, exitium. At ego sumta lucerna solus ingredior, atque in vastissimo atrio collocato lumine, humi sedens tacite legebam. Adest vero daemon ille, cum quoquam e vulgo se congressurum rarus, ac me quoque, quemadmodum alios, perterriturum, squalidus, hirsutus, ac tenebris nigrior. Atque hic cum adstaret, undiq; me assultim petens, tentavit, si qua possit expugnare, ac modo in canem, modo in taurum, modo in leonem vertebatur. At ego correpto in manum quam maxime horrendo carmine, simulque vocem imitatus Ægyptiam & incantans, eum, in domicilii tenebroso angulum quendam compuli. At quum animam divertissem, ubi se in terram condidit, tum destitit.

Nane

Mane autem desperantibus universis, ac me quemadmodum alios, mortuum sese reperturos putantibus, præter omnium spem progrediens, Eubatidem adeo, feliciter ei annuncians, quod puram sibi ac a spectris liberam domum jam liceret incolere. Atque illum assumens aliumque multos, quum ad locum duxissem, ubi condentem se demona conspexeram, iussi ut fumis lignonibus spatulisque suffoderent. Atque ubi id fecerant, inventum est, fere ad passum defossam cadaver quoddam marcidum, ossibus tantum humana specie coherentibus. Illud igitur effossum sepelivimus, domus vero postea turbari prodigiis desit. Fabulam esse id quod Lucianus hic recenset, ex ipso Luciano patet. Cujus etsi non sit magna autoritas apud eos, quorum mentes spectris sunt occupatæ, hodiernis tamen temporibus apud cautiorem non est tantum viri odium, postquam summe reverendus Augustanorum Antistes Treunerus in dissertatione Jenæ habita, de Luciani Theologia, eum ab Atheismi calumnia liberavit. Sed nolo ejus autoritate hic uti, cujus alias totus ille dialogus eo spectat, ut doceat, etiam philosophorum suorum temporum turpissima mendacia, ad vanam gloriam comparandam, imposuisse incautis. Ipsæ circumstantiæ satis hinc inde docent, purum putum mendacium esse, quicquid Arignotus ibi narrat. Unde prudentius fecit Plinius, (si, ut Cutaneus putat, verum est, quod Plinii & Luciani narratio sit eadem) quod circumstantias illas mendaces omiserit, & modestioribus circumstantiis factum narraverit, propius ad aliquam verosimilitudinem accedens. Interim & illud Plinius ab aliis audivit, & pro sua in narrantes propensione credidit. Sic enim ipse d. *epist. 27. lib. 7.* antequam historiolum illam narraret, jam illud, inquit, *nonne & magis terribile non minus mirum est? quod exponam, ut accepi.* Et post finem narratio.

tionis. *Et hæc quidem affirmantibus credo.* Quodsi quis repetat ea, quæ jam supra ad §. 4. lit. l. notavimus ex Lavatero, quod interesse sacerdotum Ethnicorum fuerit, ut iusta funebria haberentur defunctis, quilibet facile subodorari potest, quem in finem fuerint illa, quæ modo ex Plinio & Luciano excerptimus, efficta. Forte etiam ipsi Philosophi talia finxerunt ad persuadendas doctrinas quasdam, ex recta ratione vix demonstrabiles. Notum est, Platonem tria justitiæ genera statuisse, primum circa Deos, secundum erga homines, tertium circa defunctos, scilicet honestam sepulturam. Unde natum commune præceptum juris gentium de sepeliendis mortuis. Vid. Dn. Præf. *Instit. Jurispr. div. lib. 3. c. 10.* Et Pythagoreos etiam ab ista doctrina non fuisse alienos, conjectari licet ex ipsa Luciani narratione, quam Philosopho Pythagoreo tribuit.

(1) Scilicet illæ narrationes, ubi spectra apparuisse dicuntur in ædibus, urgentia, ut missæ pro iis habeantur, ut eo citius ex purgatorio liberentur. Quorsum pertinet ex supra recensitis illa fabula amittæ Philippi Melanthonis. Pulcher est locus Gilberti Cognati, viri docti & amanuensis olim Erasmi Roterodami, in annot. ad *cit. dial. Luciani p. 584.* Cujus verbis adeo malo quam meis, mentem meam exprimere: *Præsum, inquit, nobis offert iste dialogus (Luciani) ut neque magicis habeamus præstigiis fidem, & superstitione caveamus, quæ passim sub specie religionis obrepit; cum vitam ut agamus, minus anxiam, minus videlicet expavescentes tristitia quepiam ac supersticiosa mendacia; quæ plerumque tantis cum fide atque autoritate narrantur, ut Augustino, viro gravissimo, hostilique mendaciorum acerrimo, nescio quisnam veterator persuaserit, ut fabulam illam de duobus Spurinis, altero in vitam redeunte, altero decedente, sanquam rem suo ipsius tempore gestam pro vero narra-*

raret, quam Lucianus in hoc dialogo mutatis tantum nominibus, tot annis, antequam Augustinus nasceretur, irrifit. Quo minus mireris, si pinguioris vulgi mentes suis figmentis afficiant ii, qui se tum demum rem spargnam confecisse putant, Christumque sibi devinxisse perpetuo, si commenti fuerint aut de sancto aliquo viro fabulam, aut de inferis tragœdiam, ad quam vetula quæpiam aut delira lacrymetur, aut pavida inborrescat. Itaque nullam fere martyris, nullam virginis vitam prætermiserunt, in quam non aliquid huiusmodi mendaciorum inferuerim; pie scilicet, alioquin enim periculum erat, ne veritas non posset sibi ipsa sufficere, nisi fulciretur mendacii. Nec veriti sunt, eam religionem contaminare figmentis, quam ipsa veritas instituit, & in nuda voluit veritate consistere. Nec viderunt usque adeo nihil istiusmodi fabulas conducere, ut nihil perniciosius officiat. Nempe ubi admixtum subolet mendacium, veritas illico minuitur, ac labefactatur autoritas. Unde sæpe mihi suspicio suboritur, magnam huiusmodi fabularum partem a vafri ac pessimis nebulonibus confictam, quibus studium fuit, partim ex incauta simplicium potius, quam prudentium credulitate voluptatem capere, partim fabularum fictarum commercio fidem veris Christianorum historiis adimere, quippe qui frequenter quædam his, quæ in Sacra Scriptura continentur, tam vicina confingunt, ut facile se declarent, ad ludendo luisse. Quamobrem quas scriptura nobis historias divinitus inspirata commendat, eis indubitata fides habenda est, ceteras vero ad Christi doctrinam tanquam ad Cynolai regulam applicantes caute & cum iudicio aut recipiamus aut respiciamus, si cavere volumus & inani fiducia & superstitione formidine. Illustrat etiam hic Gilberti Cognati locus ea, quæ jam supra ad §. 7. lit. r. de auctoritate S. Augustini in questione de spectrorum existentia dissi-

D

NIX 2

differui, idque credo non ingratum futurum iis, apud quos alias Augustini autoritas fere scripturæ autoritati æquipollet.

(m) Lavaterus *Par. I. cap. 5. p. 21.* *Fures sub hoc prætextu sæpe nocturno tempore alios expilarunt, qui, cum putarint, se audire spectra, fures illos non abegerunt.*

(n) *Idem ibidem.* *Adhuc omnes norunt, scorta & scortatores sub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Veneris operam dedisse, & domesticis persuasisse, lemures in domo vagari, ne ipsi in facinore deprehendi possent, sed optatis amoribus fruereutur. Non semel tales spiritus a magistratibus comprehensi, & publica infamia affecti sunt.*

§. XIII.

Sed supponitur tamen in gratiam dissentientium & illa, sub limitatione raritatis.

Cæterum ne incredulitas nostra faciat præjudicium vel veritati, vel etiam credulitati aliorum, etiam spectra ædes infestantia dari firmiter sibi persuadentium, ac justum ob metum talium spectrorum esse rescissionem contractus conductionis asserentium: Age in eorum gratiam supponamus, dari etiam ejusmodi spectra. Sufficiet enim & hic nobis, quod dissentientes, si pari æquitate nobiscum agere velint, minimum sint concessuri, quod saltem plurimæ narrationes de talibus spectris fabulæ sint. (o)

(o) Quod si quis eo impudentiæ procedere velit, ut omnes vetularum & nugatorum fabulas de spectris domesticis pro veris aut verosimilibus habendas esse audeat, is nosse debet, quod cum eo nullum sit nobis negotium, scribimus enim in gratiam orbis sana ratione utentis, non eorum, qui solo præjudicio autoritatis dicuntur.

§. XIV.

§. XIV.

Jam videamus, an metus ejusmodi spectrorum in virum constantem cadat? Negamus. Nam fortes & animosi viri non torquentur a spectris, sed meticulosi, fœminæ, pueri &c. (p)

Metus spectrorum non cadit in virum constantem.

(p) Loquatur iterum pro me Lavaterus part. 1. c. 3. p. 15. Qui forti & excelfo animo sunt, ab omni metu vacui raro vident spectra. De Scythis, gente montana & bellicosa traditur, quod eis nulla spectra appareant. Leones memorant, larvis non terreti: sunt enim animosi & impavidi. Plutarchus in vita Dionis, a pueris, mulieribus, agrotis, deliriis, & meticulosis hominibus spectra videri, jam suo tempore testatus est. Item Lavaterus part. 3. cap. 5. p. 184. optimum remedium aduersus spectra esse docet, ut fortes simus, impavidi & constantes in vera fide.

§. XV.

Quæ ratio uti valet in toto humano genere, cui-
cunque religioni quis sit addictus, ita omnium maxime attendenda est inter eos, qui non solum Christianæ, sed insuper Evangelicæ religioni addicti sunt, (q) ut quibus ob evidentes rationes rarissime apparent spectra & larvæ (r).

Omnium maxime vero apud A. C. addictos.

(q) Lavaterus part. 1. cap. 19. p. 83. Qui constantes sunt in vera fide, rarius hæc vident vel audiunt, quam superstitiosi, ut in aliis quoque rebus.

(r) Tractat ea de re Lavaterus part. 3. integr. cap. 2. cujus rubrica est: Quenam sit causa, quod nostris temporibus pauci spiritus conspiciantur vel audiantur. Ubi p. 178. hæc habet: Sunt alie quoque causæ, ob quas rariora sint hæc. Si quis te semel, iterum, tertio fallat, deim;

deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur. Ita cum sepius decepti sumus ementiris visionibus, non facile credimus, si nobis dicatur, aliquam animam vel spiritum apparuisse. Adhuc cum pauci nunc sibi metuunt a spectris, facile inveniuntur, qui querere ea vellent, videre, imo contrectare. Hoc scitur. Igitur nemo facile personam induit, aut alias animam esse mentitur. Pueris facile persuaderetur, adesse virum atrum, proceram feminam, quæ in saccum plorantes condar. Sed postquam adoleverint, non amplius larvis & hujuscemodi sermonibus terrentur. Ridebunt tuam stultitiam si deinceps se terrere eos instituas. Ita cum pueri essemus in scripturis, hoc est, sensum earum non assequerentur, potuerunt nobis multa persuaderi. Nunc cum illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuius apparitioni credimus. Quod spectra pepulit Bernensium Monachorum detecta malitia? Terriculamenta in hortis & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam tandem nugæ esse sentiunt, nec amplius ejusmodi ludibriis abiguntur. Quod igitur mirum, si post maximam pietatis & veritatis jacturam homines, quantumvis simplices, tandem oculos aperiant.

§. XVI.

Ergo nec ob
talem metum
rescindi potest
conductio æ-
dium.

Ex dictis jam facile definitur quæstio, an conductor ædium possit recedere a conductione, non soluta mercede de qua convenit, pretendens metum spectrorum? Scilicet neganda est quæstio, quia metus hic est omnino vanus, per hæc tenus dicta. (s)

(s) Vania autem timoris justa excusatio non est l. 184. de R. I. Propius ad rem facit l. 27. §. ult. ff. locati. Interrogatus est,

est, si quis timoris causa emigrasset, deberet mercedem necne? Respondit, si causa fuisset, cur periculum timeret, quamvis periculum vere non fuisset, tamen non debere mercedem. Sed si causa timoris justa non fuisset, nihilominus debere. At vero vir constans & prudens, ut Horat. ait, lib. 2. *Epist. 2. in fine*, nocturnos Lemures, portentaque Ibesala ridet.

§. XVII.

Quid si fœmina sit conductrix, annon huic saltem licebit rescindere locationem metu spectrorum? Sane incivile esset, a fœmina postulare metum, qui cadat in virum constantem. At sufficit, quod hic metus spectrorum sit plane vanus, & qui ne quidem in fœminam constantem cadat. Ergo nec fœminæ metus locatori nocet, sed & ipsa, si manere nolit, mercedem solvere debet locatori. (t)

Etiamsi fœmina ædes conduxerit.

(t) Fatemur equidem, non posse certa regula comprehendendi, quis justus dicatur metus, nec ex verbis legum eum accurate determinari, sed potius prudentis judicis disquisitioni id permittendum esse, qui ex circumstantiis personæ, loci &c. id æstimet. (Sic metum in famiæ aliquando justum esse, non obstante l. 7. pr. quod met. caus. ostendit Dn. Præses dissert. de exiltimatione fama, & infamia §. 8.) Fatemur cum Glossa in cap. cum locum 14. X. de sponsal. minorem metum sufficere in muliere quam in viro. Et licet Honorius III. cap. consultationi tue 28. X. eod. loquens de muliere, requirat metum, qui cadat in virum constantem, fatemur tamen, ea verba magis proverbii loco pro metu non vano accipi debere, quam ut verbis ipsis inhæreamus. Wissenb. ad l. 148. de R. 1. Interim sufficit, quod probaverimus hæcenus, vanum omnino esse metum spectrorum ædes infestantium.

§. XIIX.

Respondetur
ad dissencien-
tium autori-
zates.

Sed forte tamen non est vanus ille metus. Videamus. Ostenderunt id JCti celebres. Ar quinam? Pontificii. u) At hi superstitione seducti scripserunt. Imo & Evangelici x) At hi nimia credulitate peccarunt, & rationibus justis destituti sunt. Atque ne hoc gratis dixisse videamur, demus causæ advocatum. Et quem alium, quam Dionysium Gothofredum, y) cujus auctoritatem pene secuti sunt reliqui JCti protestantes.

u) Citat Wissenb. Exerc. 37. ad Pand. 1b. 18. Covarruvium 4. var. c. 6. Mornacium in l. 27. §. 1. de locat. Gomezium 2. resol. 3. n. 3. Tuldenum in tit. C. de locat. n. 12.

x) Dionys. Gothofr. add. l. 27. §. 1. Wissenbach. l. c. Huber. in præleç. ad instit. aliique innumeri.

y) Ita vero Gothofredus. Memini, me adolescente Ludovicum Sanctonium, disertissimum in foro Parisiensi advocatum, curatorem & cognatum meum, clienti cuidam suæ remissionem pensionis impetrasse, congreuenti, se propter spectra, idola, seu phantasmata, domui conductæ infesta frui non posse. Movebar, quod cum conductio emtionis similis esset, conductio statim in conductorem periculum rei locatæ transferre videretur. Ille hanc hypothesein emtionis fructuum futurorum comparabat, qui si nulli exiissent, constabat, nullam venditionem esse, igitur nullam hic conductionem esse, quod ejusmodi spectra habitationem impedirent. Dicebam, conductorem eo casu non ferendum, qui sibi sponte metum accerferet, cum constaret ex Plinio epist. 7. cap. 27. Athenodorum Philosophum Athenis minime eas res expavisse. Metum autem eum non esse considerandum, qui in constantem virum non possit cadere. Ille non exemplis, sed legibus judicandum esse. Quin etiam

etiam illum unicum Athenodorum proferrī, non unum aut alterum. Raros reperiri, qui non talibus spectris occurrentibus expavescant. Hinc liquere, motum hunc non minus verum esse, quod unicus Athenodorus in hoc casu talia spectra non reformidaverit. Nec enim, quae semel, vel iterum eveniunt, a legislatore considerari. Adhuc dicebat, argumentum fecisse iudicibus, quod huiusmodi spectris domus non modo, sed & regiones integræ deserte fuerint redditæ. Utebatur autem testibus omni exceptione maioribus: scriptura divina scilicet, Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. Locum ex Plinio juniore citabat l. 27. epist. 7. Proferebat pariter historiam umbrae Samuelis, in libro de cura pro mortuis agenda. Quod eo lubentius adscripsi, ut vel ex hoc loco bene merenti cognato, quondam curatori gratiam non inmemoris animi qualem qualem referrem, quem summa & exacta juris nostri cognitio, ut & mores placidi & integerrimi ad majores post honores, non in patria tantum Luetiæ, sed apud ipsum patriæ partem, hoc est Regem, commendatissimum provexerunt. His adde, quæ ad hanc questionem: An remissio pensionis vel emigratio peti possit ob pestem larvas & strigas scribit Arnoldus Ferronius, Christophorus Poreus, Guido Papa. Vide etiam Gregorium, Lucianum, Alexandrum ab Alexandro, Pausaniam, Ælianum, Leonicum, &c. Autorem mallei maleficarum &c. Loca Autorum modo nominatorum vide apud ipsum Gothofredum.

§. XIX.

Ubi initio patet, Gothofredum hic, ex nimio affectu in curatorem suum, persuasum esse de justitia sententiæ pro conductore latæ, quemadmodum supra (2) jam ostendimus, Philipp. Melanchthonem, ex nimio amore ergo amitam suam, credidisse veritatem apparitionis

In specie ad
 auctoritatem
 curatoris Go-
 thofredi.

nis ab ipsa narratæ, quam tamen fabulosam esse omnes lineæ docent. (a)

(z) Supra §. 8. *lit. u.*

(a) Fuit iste cognatus Gothofredi JCrus eximus, & integerrimus, ac Regi commendatissimus. Interim tamen nulla consequentia: ergo sententia illa pro conductore prolata fuit principiis juris conformis. Adde, quod testimonium Advocati de justitia causæ, quam in judicio defendit, sit merito despectum.

§. XX.

Item ad argumentum de comparatione locationis cum emptione.

Deinde, uti objectio Gothofredi, qui impugnavit dictam sententiam, de periculo rei locatæ ad conductorem pertinente, principiis juris adversatur, (b) & etiam si eam debite emendes, (c) tamen ad decisionem quæstionis præsentis parum vel nihil facit. (d) Ita etiam responsio Advocati curatoris Gothofredi, de conductione cum emptione fructuum futurorum comparanda, similiter & falsâ (e) & ad præsens negotium parum apta est. (f)

(b) Nam conductor, ut vel ex principiis primis juris notum est, culpam saltem præstat, nequaquam periculum rei locatæ in se suscipit.

(c) Nam videtur Gothofredus id voluisse dicere, quod in conductione periculum fructuum pertineat ad conductorem, & ex festinatione pro *fructibus* posuisse *rem locatam*.

(d) Nam tota hæc quæstio, quanta quanta est, dependet a præjudiciali quæstione, an metus spectrorum sit justus nec ne.

(e) Nam initio falsum est, locationem ædium esse similem venditioni fructuum futurorum, & eadem fidei hæc propositio negatur, qua a cognato Gothofredi fuit asser-

asserta. Deinde falsum est, quod fructibus futuris venditis, venditio nulla sit, si nulli fructus nascantur, etsi hic error communis sit, & occasionem dederit distinctioni inter venditionem spei & rei separatæ. Non enim video cur non idem jus obtinere debeat in venditione fructuum futurorum, quod obtinet in venditione captus piscium, si modo idem utrobique actum fuerit. Sed occasionem errandi sumserunt Dd. quod casus varios in legibus Romanis de fructibus futuris agentes v. gr. *l. 8. pr. l. 39. §. 1. l. 78. in fine ff. de contr. emt. l. 1. in fine de Cond. & demonstr. l. interdum 73. de V. O.* parum apte miscuerint, & non recte explicaverint. Conf. Schilt. *Exerc. 30. §. 29.* Sed hæc quidem prolixius exponere instituti ratio non patitur.

(f) Ob rationem modo *lit. d.* indicatam.

§. XXI.

Equidem Gothofredus, dum cognato suo opposuit, metum spectrorum non cadere in virum constantem, recte id fecit, (g) sed melius fecisset, si ad alia exempla provocasset, quam ad exemplum Athenodori philosophi. (h) Quæ vero Advocatus contra respondet, variis modis impingunt, partim torquendo quædam procardica ex legibus, (i) partim talia in contradictione afferendo, quæ vel aperte falsa sunt, (l) vel miscent metum verum cum metu justo. (m)

Et ad rationes utrobique prolatas circa quæstionem, an metus hic spectrorum cadat in virum constantem.

(g) Per supra dicta §. 16. & 17.

(h) Nam ita occasionem dedit adversario, ex eadem narratione Plinii de Athenodoro statim provocandi ad existentiam spectrorum ædes infestantium, quam tamen supra cum ratione negavimus §. 12. Deinde dedit occasionem adversario, ut urgere potuisset, quam vis id

E

haud

haud fecerit, a Philosopho ad quemlibet virum constantem non posse argumentum duci. Debere quidem omnem Philosophum esse virum constantem, sed non omnem virum constantem esse philosophum, sed Philosophiam excelsius quid docere, quod in alios homines etiam alias constantes non cadat. Et annon alia exempla virorum constantium non philosophorum habebat Gothofredus, quæ Advocato illi opponeret. Sed excusamus ejus adolescentiam tum temporis experientia destitutam.

(i) Initio: *non exemplis judicandum sed legibus.* Si ullo in negotio, certe in præsentem, hoc brocardicum male applicatum est. Valet illud, quando queritur de moralitate actionum & imprimis de justitia & injustitia. Haudquaquam vero, ubi agitur de examinando metu virili & puerili. Hic utique exemplis opus est, & arbitrio judicis, non legibus, per dicta superius. §. 17. *lit. 1.* Et ipse Advocatus postea ad exempla provocat aliorum spectra metuentium. Deinde quam inconvenienter istud adducitur: *Quod semel aut bis fit, de eo non sunt leges.* Sane hic non agitur de prudentia legislatoria, sed de applicatione legum ad facta singularia. At hæc talibus circumstantiis possunt esse prædita, ut inter rarissimos casus referri mereantur. An propterea dicemus cessare JCI officium aut Judicis, quod casus sit rarissimus? Imo, si brocardicum illud ad rem præsentem spectaret, possemus potius invertere, non succurrendum esse conductori, ob metum spectrorum remissionem pensionis petenti, quia videlicet hi casus raro contingunt, per dicta §. 12. 13.

(1) Est enim recte opposuerit adolescenti Gothofredo, quod unicum proferatur (ab ipso scilicet) exemplum Athenodori, non unum & alterum, quem navum in Gothofredo jam notavimus *lit. h. id.* tamen falsum est, quod

quod addit: *Raros reperiri, qui non apparentibus talibus spectris expavescant.* Fuere enim omnibus temporibus & apud Ethnicos & apud Christianos, etiam apud Pontificios, & adhuc hodiernum sunt, non pauci, qui istas nugas spectrorum ædes infestantium rident, & fortitudine animi sui larvas istas deceptrices abigunt. Etsi non sit dissidendum, metuculosos forte plures esse, ac semper fuisse. Sed uti multitudo errantium non parit errori patrociniū, ita nec multitudo metuentium potest parere metui demonstrationem constantiæ virilis, &c.

(m) Quid enim hoc est, quod ait, *hinc liquere, metum hunc non minus verum esse, quod unicus Athenodorus Italia spectra non reformidaverit.* Utique metus quicumque vanus, verus metus est, & sæpe fortissimus ac constans, ut ex effectibus patet. At non in quæstione erat, an metus talis sit verus an fictus, sed an in virum fortem & constantem cadens. Vigilantibus jura sunt scripta, non negligentibus, etsi negligentes vere vigilant. Ita metuentibus succurrunt leges, non quibusvis, etsi vere metuentibus, sed qui iusta ex causa metuunt. *Metum, non vani hominis, inquit Gajus l. 6. quod metus causa, sed qui merito & in hominem constantissimum cadit, ad hoc edictum pertinere dicemus.* Scilicet causa iusta metuendi hic examinanda est, in tantum, ut ne quidem ad veritatem aut falsitatem periculi, quod metuitur, respiciatur. *d. l. 27. §. 1. locati,* id est, etsi periculum, quod metuitur forte extiterit, modo iusta causa metuendi subfuerit.

§. XXII.

Denique nihil probat provocatio Advocati Denique ad existentiam spectrorum, quamquam nec hæc ju-
 sta ratione ab ipso fuerit probata, omnium minime argumentum ab existentia spectrorum desumptum.
 vero desumptum.

vero existentia spectrorum ædes infestantium, (o) quam ejus probatio aliquo modo a Gothofredo fuisset admittenda. (p)

(n) Respicio ad illa verba: *Ad hec dicebat, argumentum fecisse iudicibus, quod huiusmodi spectris domus non modo, sed & regiones integræ deserti fuerint reddita.* Hic varia monenda. Primo: Etsi probatum esset ab ipso, dari spectra, propterea tamen non probarum esset, dari spectra ædes infestantia, per dicta §. 11. & 12. Deinde etsi probaretur dari etiam spectra, quæ integras regiones desertas fecerint, propterea tamen non probasset, ergo dantur etiam spectra ædes infestantia, quia non solum a positione generis ad positionem certæ speciei non licet argumentari, sed etiam non valet consequentia ab existentia speciei unius, ad existentiam speciei alterius, ut vel pueris in schola notum est. Tertio, etiam si de utriusq; speciei existentia constaret, non tamen de existentia frequentia, non definirer metus esse vanus & in virum constantem non cadens, per dicta §. 13. 14. 15.

(o) Quid ex allatis textibus Scripturæ Sacræ voluerit probare Gothofredi cognatus, vix divinando assequi possumus. Sane loca Matthæi, Marci, & Lucæ ab ipso adducta nequaquam de spectris loquuntur, sed de hominibus dæmoniis. Et quamvis etiam explicationem Theologorum de umbra Samuelis a Saule provocata secularis, nunquam tamen inde probabitur, quod ea pro spectro vel ædes, vel regiones integras desertas reddente haberi debeat. Augustini liber, de cura pro mortuis, quamvis jam non sit ad manus; quicquid tamen ille dicat, doctrinæ nostræ id parum obstabit, per ea, quæ jam de Augustini imbecillitate notavimus supra ad §. 7. *lit. r. & ad §. 12. lit. l.*

(p) Scilicet illa probatio de spectro ædes infestante ex Plinio.

nio. Valebat enim probatio illa existentiae spectri ædes desertas reddentis adversus Gothofredum, ut jam notavimus ad §. *preced. lit. b.* Non valet adversus nos propter dicta superius §. 12. *lit. k.*

§. XXIII.

Non vero opus est, ut in auctoribus ab ipso Gothofredo ulterius adductis (q) nos detineamus, cum partim ex superius dictis pateat, quid hic respondendum sit, (r) partim etiam locus ex Alexandro ab Alexandro ad quem provocavit, (s) magis fabulam recenseat, quam ut nostræ sententiæ opponi possit (t).

Cur ad autoritates reliquas a Gothofredo adductas non respondeamus. Fabula ex Alex. ab Alex.

(q) Vide §. 18. *lit. y. in fine.*

(r) Vide §. 6. *seq. ibique dicta.*

(s) Extat ille in diebus Genialibus Alex. ab Alex. *lib. 5. c. 23.* Nota & vulgaris res est, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui, evidentissimis ostentis ita infames, ut nemo illas incolere ausus fuerit, quin assiduis umbrarum illusionibus & terribilibus imaginibus, noctibus fere singulis inquietetur: in quibus præter nocturnos rumulius, quos medio fere noctis silentio audiebamus, & horrendos fremitus cum ejulatu, striduloque vocis sono, quibus lacrymari & tremere videbatur, speciem hominis squalida facie, vultu minaci, nigro corpore, aspectu formidabili nomen suum exprimentem, & opem implorantem, cernebamus, sed ne hoc quis fabulosum aut commentitium putet, auctor est Nicolaus Tuba, vir mul-
& experitæ fidei, qui cum rei exploranda gratia cum nonnullis doctis juvenibus prima facie ad nos adventassent, cupido incessit animo, hæc, quæ a me promebantur, vero testimonio experiri, & an vera essent, intueri.

Et ne quid inexpertum relinquerent, noctem pervigilem egere mecum, ut rem notam exploratamque haberent. Neque eos opinio sefellit. Nam cum accensis luminibus pervigiles starent, haud procul species hac dira terribilitque facie & vultu retro representata est, quam ipsi tumultuari, & diris nos vocibus agitare videbant. Cumque omnia clamore & tumultu streperent, post multa oculorum ludibria tantum formidinis pavorisque intulit, ut territi & trepidi vix mente incolumis constarent. Et cum rotae aedes gemitu funesto miscerentur, singulisque cubiculis pestis illa importuna observaretur, dum propius accederemus, illam retrocedere, & querula voce lumen effugere cernebamus. Demum cum multum diuque tumultuata fuisset, haud multo post, ubi multum noctis processit, visio omnis illa dilapsa est. Sed praeter ceteris, quae ibi expertus sum, non mirram miraculum ingens, quod mihi plane vigilantia majore aliquanto trepidatione haud multo post obvenerit: nam cum tenebris obortis cubiculi fores observassem firma sera, jaceremque in lectulo, nulla adhuc quiete composita, lumine accenso, horribilem illam speciem foris jam tumultuari, & cubiculi fores manibus pulsare sentiebam. Nec multo post simulacrum illud operis adiectisque foribus (vix credibile dictu) per commissuras ac rimas in cubiculum se intromisit: quod sub lectulo meo jacens cum Marcus, alumnus & cliens meus, utpote qui conspectu cubabar, terra & dira facie adspiceret, pavore subito consternatus, luctu & gemitu omnia opplebatur, ipsumque intromissum non sine formidine clamabar. Idque cum mihi, qui clausum cubiculi ostium adspicerem, vix credibile videretur, interim dirum illud simulacrum, quod

quod sub lectulo jacebat meo, manum & brachium pro-
tendere, lumenque quod juxta aderat, extinguere vidi-
mus. Quo extincto libellos meos, & quicquid rerum e-
rat, querula voce miscere ac omnia evertere non desti-
tuit. Mox cum ad tumultum exciit socii eo se contulisse-
rent, lumenque intromissuri observarentur vestibulo,
interim ipsum apertum cubiculi ostium manu aperire,
& foras effugere vidimus. Erat enim ipsius species, ut
plane perspeximus, simulacro hominis nigerrimo non absi-
milis. Illud utique mirum fuerit, dignumque memora-
tu, figuram illam, dum nobiscum sic luctaretur, cum fo-
res cubiculi referasset, ab his, qui lumen intromiserunt, mi-
nime conspectum, sed cum primum cubiculi fores exciit, e-
lapsum ex oculis, illico discessisse, & in auras evanuisse.

(t) Ut enim taceam, hic quasdam circumstantias immi-
sceri ab Alexandro, diversis typis in nota præcedente
impressas, quæ fraudis humanæ intervenientis magnam
suspicionem excitent, sic ad hoc caput Alexandri com-
mentatur Andreas Tiraquellus Jctus celebris. Simile
quipiam refert Plinius junior l. 5. epist. 5. Sed ut semel
dicam, quid de hisce rebus sentiam, ego mea somnia esse
puto. Add. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 9. ibique idem Ti-
raquellus.

§. XXIV.

Pergimus ad usum forensem doctrinæ nostræ. Ubi
ab initio quæritur: an hæc controversia ad forum secu-
lare pertineat, an ad Ecclesiasticum? Apud protestantes
haud dubie ad iudices causarum civilium pertinebit. (u)
Apud Pontificios quæstionem hanc foro Ecclesiastico
vindicare debere, nec causam video, nec qui eam huic fo-
ro diserte vindicet, deprehendi, (x) etsi iudices causarum
civi-

Ad forum ci-
vile, non Ec-
clesiasticum
pertinere
hanc contro-
versiam.

civilium in sententiis secundum doctrinam nostram ferendis, caute processisse, & cum protestatione quasi addita, ne irritarent Clerum Pontificium, talium spectrorum autorem præcipuum, (y) observaverim. (z)

(u) B. Strykius in *Us. Moderno Pand. ad tit. locati cond. §. ult. in fine.* Hoc fere ridiculum est, quod questionem hanc de spectris & nocturnis illuminibus, non ad iudicem Laicum, sed Ecclesiasticum pertinere velint Papon. de arrest. regn. Gill. lib. 10. tit. 3. arrest. 10. Pacian. de locat. conduct. c. 61. n. 12. nisi forte hoc ad Exorcisationes spectrorum referre velis. Hæc vero cum in Ecclesiis nostris non sint in usu, adhuc magis ridiculum esset, si quis apud nos hanc questionem ad forum Ecclesiasticum trahere veller.

(x) Nam video, quod Paponius *d. l. arrest. §. ista* quidem verba adhibeat. *La mesme Cour (de Paris) & celle de Bourdeaux n'ont voulu depuis ainsi juger d'autant, que la question appartient à la religion.* Sed cum se referat ad Choppinum. sensus horum verborum ex hoc autore erit inquirendus. Ita vero Choppinus de *Sacrâ Politia* lib. 3. tit. 7. n. 12. p. 792. *Causam demum publice agitatum Patres Consilii esse pronuntiarunt, inquitino interim locationi stare condemnato &c. Ex hoc autem Curia decreto observanda civilis Politia prudens cum Religione consensio, ac velut consociatio Reipublice salutaris. Illic enim senatus merito suspendit eâ de re iudicium, ad sacram disciplinam pertinente, ne quid ex iis forte novaretur, quæ Ecclesiasticæ sunt professionis & cognitionis. Politicum vero private controversie caput, quod in temporaria ædium locatione positum erat, a Patribus definitum est, ad civilem hominum inter ipsos societatem mutuis commerciis devinciendam ac retinendam. Scilicet separandæ hic sunt duæ questiones.*

stiones. Una, an apparitiones spectrorum vere existant, an saltem sint vanæ imaginationes conductorum? Posterius affirmaverat Choppinus locatorum partes sustinens, prius advocatus conductoris. Hanc quæstionem definire noluit Senatus Parisiensis, tanquam quæ pertineret ad forum Ecclesiasticum. Altera, an propter metum spectrorum, conductor possit recedere a contractu quem contra conductorem definivit Magistratus Politicus.

(y) Vide supra dicta §. 4. lit. i.

(z) Vide modo notata lit. x. Quamvis, si verum fateri velimus, hæc protectatio non multum profit Clero Pontificio, cum plane sit facta contraria. Dixit senatus, se decisionem controversiæ an veræ sint apparitiones spectrorum, relinquere iudicio Cleri, & tamen pronuntiavit, quod conductor debeat servare contractum: id est, quod ejus metus spectrorum sit pro vano habendus. Non poterat autem pro vano haberi, si apparitiones spectrorum ædes infestantium, veras esse judicasset senatus.

§. XXV.

Quod itaque ipsum usum fori attinet, constat in locis equidem, ubi Pontificia religio viget, a Judicibus superstitiosis, & fabulis Cleri Pontificii nimis addictis, aliquando pro conductoribus esse pronuntiatum. (a)

Apud Pontificios aliquando pro conductoribus pronuntiatum.

(a) Huc pertinet exemplum, cujus Dionysius Gothofredus meminit *supra* th. 18. lit. y. Item aliud, a quo provocavit locator ad Senatum Parisiensem, ubi Tutorum Proprætor Anno 1575. dissolvi conductionem decrevit, quod refert Choppinus *d. l. n. p. 784.* Ita Didacus Covarruvias *variar. resol. l. 4. c. 6.* semel atque iterum ita iudicatum esse in Prætorio Granatensi refert.

F

fert.

fert. Quod in Hispania eo minus mirandum, ubi Cle-
 rus majore potentia præditus est, quam in aliis regnis
 religioni Pontificæ addictis.

Aliquando
 contra eos.

§. XXVI.

Contra in aliis locis, ubi Magistratus Politicus
 istas vanas doctrinas Cleri, de apparitionibus anima-
 rum, ad pias fraudes pertinere sensit, sæpius adversus
 conductores, ut illis sine præstatione pensionis, a contra-
 ctu locationis recedere non liceret, sententiam dixit (b).

(b) Huc refer exemplum jam ex Choppino *ad §. 24. lit. x.*
 adductum, Item alia, quorum meminit Paponius *d.*
l. 10. arresto 9. Par arrest du parlement de Bordeaux
prononcé en robes rouges par M. le President de Nees-
mon le 29. Mars. 1595. que le mesme Caron rapporte
livre 8. de ses Responf. chap. 232. & apres luy Peleus
rapporte du 20. Mars la forme, qu'il a esté prononcé
en ses Questions illustres chapitr. 150. Au proces mis
par devant le Senechal de Guyenne, ou son Lieutenant en-
tre Robert de Vigue, propriétaire de certaine maison sise
à Bordeaux, appellant, & lean le Tapy locataire inti-
mè, la cour mit l'appellation & ce, donc avoit appelle
au néant, & cependant deputa commissaires pour se
transporter sur les lieux, & visiter la maison tant de
l'intimè, que des voisins, pour estre juges oculaires du
fait de la cause: la Cour n' adjoûtant facilement foy à
tels spectres illusions pretendues, ainsi, qu'a remar-
qué auparavant longuement le doctè Arnoldus Ferro-
nus, Conseiller en ce parlement, en son Commentaire
sur la Coustume de Bordeaux tit. de locato §. 3. &c.
 Tertium exemplum præbet Lucianus Svaivis (Lucien
 Soefve

Soefve) dans le nouveau recueil des plusieurs questions notables cent. 2. chap. 32. ubi refert, in simili causa iudicatum fuisse in supremo Parlamento Parisiensi, contra conductorem, in primis cum solæ foeminæ a conductore productæ essent ad probandam spectrorum apparitionem, quæ deposuerant, lectos & stragulas ipsis fuisse nocte per vim invisibilem ablatas, cibariaque remota, massas quasi igneas in ædibus huc illuc volutas, tigna ex superiore domus parte dejecta; sensisse etiam se circa ventriculi regionem ita comprimi, ut vix spiritum ducere potuerint. Quæ omnia vel a naturalibus causis, vel hominum illudentium artibus orta esse poterant. Accedebat, quod spectrum a nemine visum esset, aut plagas hominibus infixisset, vel aliud damnum dedisset. Vid. Dn. Præsid. in addit. nou. ad Huber. prælect. ad tit. Inst. de locat. cond. p. 304.

§. XXVII.

Apud Protestantes, etsi non pauci JCtorum in commentariis juris doctrinæ nostræ contradicant, non tamen facile occurreret exemplum sententiæ, pro conductoribus latae, quia videlicet casus de spectris ædes infestantibus, non obveniunt in usu forensi, ob rationes supra adductas. (c)

(c) Supra §. 15. lit. n.

§. XXXIX.

Possumus tamen adducere exemplum, ubi secundum sententiam nostram metus spectrorum pro vano fuit declaratus, & conductoribus silentium impositum atque diligenter in autores fictarum apparitionum inquisitum. (d)

F 2

(d) Con-

(d) Conductor quidem Berolini ædes locatoris spectris infestari assererat, & eum in finem producebat testes domesticos. Locator excipiebat, id fieri per calumniam, & ad fraudem detegendam obtinebat, ut auctoritate publica militibus custodia ædium nocturna committeretur, qui cum per aliquot noctes excubias egissent, & nihil insoliti animadvertissent, locator urgebat, ut conductor ipsi ob diffamatas ædes satisfaceret, & ancillam conductoris, a qua diffamatio illa ortum duxerat, carcere mancipari curabat. Cum vero hanc ad juratam purgationem, an vera an falsa deposuisset, admittere non videretur esse consultum, ob metum perjurii, sequenti modo a JCris Hallensibus Anno 1709. pronuntiatum fuit mense Aprili. Daß S. B. durch zween Prediger des Orts vor Gerichte bemeglich zureden, die Wahrheit nicht zu verheelen, und sie dann ernstlich zu befragen, ob dasjenige was sie ausgesagt, nicht von ihr erdichtet, oder von andern, und von wem, daß sie solches vorgeben solte, ihr an die Hand gegeben sey, auch zu was Ende solches geschehen? Und erget so dann ihrer Person halber oder sonst in der Sache ferner was recht ist. So viel C. E. betrifft, nachdem die von ihm geschehene Diffamation des L. Hauses in actis gnugsam bewiesen worden, so wird ihm gestalten Sachen nach ein ewiges Stillschweigen auferleget, und ist er hiernächst über die act. n. 20. ad art. 5. von denen Zeugen gemeldete ärgerliche Reden zu vernehmen, und mit seiner Nothdurfft deswegen zu hören, worauf so dann auch seiner Bestraffung halber oder sonst erget was sich zu Recht gebühret. Et mox eod. anno mense Junio. Daß wider S. B. weiter nichts vorzunehmen, sondern sie gegen Leistung des gewöhn-

wöhnlichen Urphedens nunmehr der gefänglichen Hafft wieder zu erlassen. So viel C. E. betrifft, ist selbiger seines Einwendens ungeachtet, auf die n. 37. Specificirten Umstände mit Categorischer Antwort sub pcena confessi & convicti, sich einzulassen, schuldig.

COROLLARIUM.

FAutores spectrorum elegantem cautelam suppeditant iudicibus, ne facile credant testibus super delictis ab aliis commissis, vel super indicis deponentibus. Ita enim Lavaterus *Part. I. cap. 19. p. 86.* *Audivi ex viro gravi ac prudente, dirionis Tigurinae praefecto, qui asseverabat, se aestate summo mane cum servo suo iter facientem per pascua, vidisse quendam sibi optime notum, qui equa sese nefarie commisceret. Se obstupefactum reflexisse iter, pulsavisse caedes illius, quem putabat se vidisse, atque certo comperiisse, quod ille cubiculo suo nunquam egressus esset. Et nisi omnia diligenter explorasset, bonus & honestus vir in carcerem detrusus & tormentis subiectus fuisset. Hanc historiam ideo recito, ut JUDICES in huiusmodi casibus CAUTI sint. Diabolus enim hac via saepe innocentibus insidiatur. Uxor Henrici secundi Imperatoris, Cbunegunda, suspecta fuit de adulterio, rumoresque sparsi, quod nobili quodam juvene in aula nimis familiariter uteretur. Diabolica enim illius juvenis species e cubiculo Augusta egrediens, saepe conspecta fuit. Illa postea calcando ignitos vomeres, absque illo pedum detrimento, suam innocentiam declaravit. Quid ego de istis histo-
rio-*

riolis sentiam, ex disputatione facile patebit. Non tamen suaderem iudici, ut hodie ejusmodi cautelam pro ratione decidendi afferat, etiam apud Pontificios, nec Advocato, ut in ea fundamentum ponat defendendorum inquisitorum, nisi hi forte æque faventes Judices habeant, uti Chunegunda imperatrix. Nam probatio quidem innocentiae per ignitos vomeres, hodie, etiam apud Pontificios, cautelam illam non adjuvabit.

FINIS.

1. De heredi quoz regle. De Idemij. 20. De probabilitatib. Ludovic.
2. De testam. p. test. De Ludovic. 21. De querela inofficiosi testam.
3. De heredi. p. test. De Ludovic. 22. De iur. in iust. p. test. Bechmes.
4. De heredi. p. test. De Ludovic. 23. De collatione p. test. ---
5. De leg. rad. rati. --- 24. De bono iura. h. em. Bechmes.
6. De homin. p. test. et lib. p. test. Thomaz. 25. De eode. rati. in iust. id.
7. De iure p. test. in iust. Thomaz. 26. De p. test. p. test. in
8. De sponsal. b. test. Thomaz. 27. De p. test. p. test. in
9. De iust. p. test. Thomaz. 28. De bonis p. test. id.
10. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 29. De annis p. test. id.
11. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 30. De statu p. test. in iust. p. test. Bechmes.
12. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 31. De iure p. test. p. test. in
13. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 32. De iure p. test. p. test. in
14. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 33. De iure p. test. p. test. in
15. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 34. De iure p. test. p. test. in
16. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 35. De iure p. test. p. test. in
17. De iure lib. em. a p. test. Thomaz. 36. De iure p. test. p. test. in
18. De iure lib. em. a p. test. Thomaz.
19. De iure lib. em. a p. test. Thomaz.

Ki 778

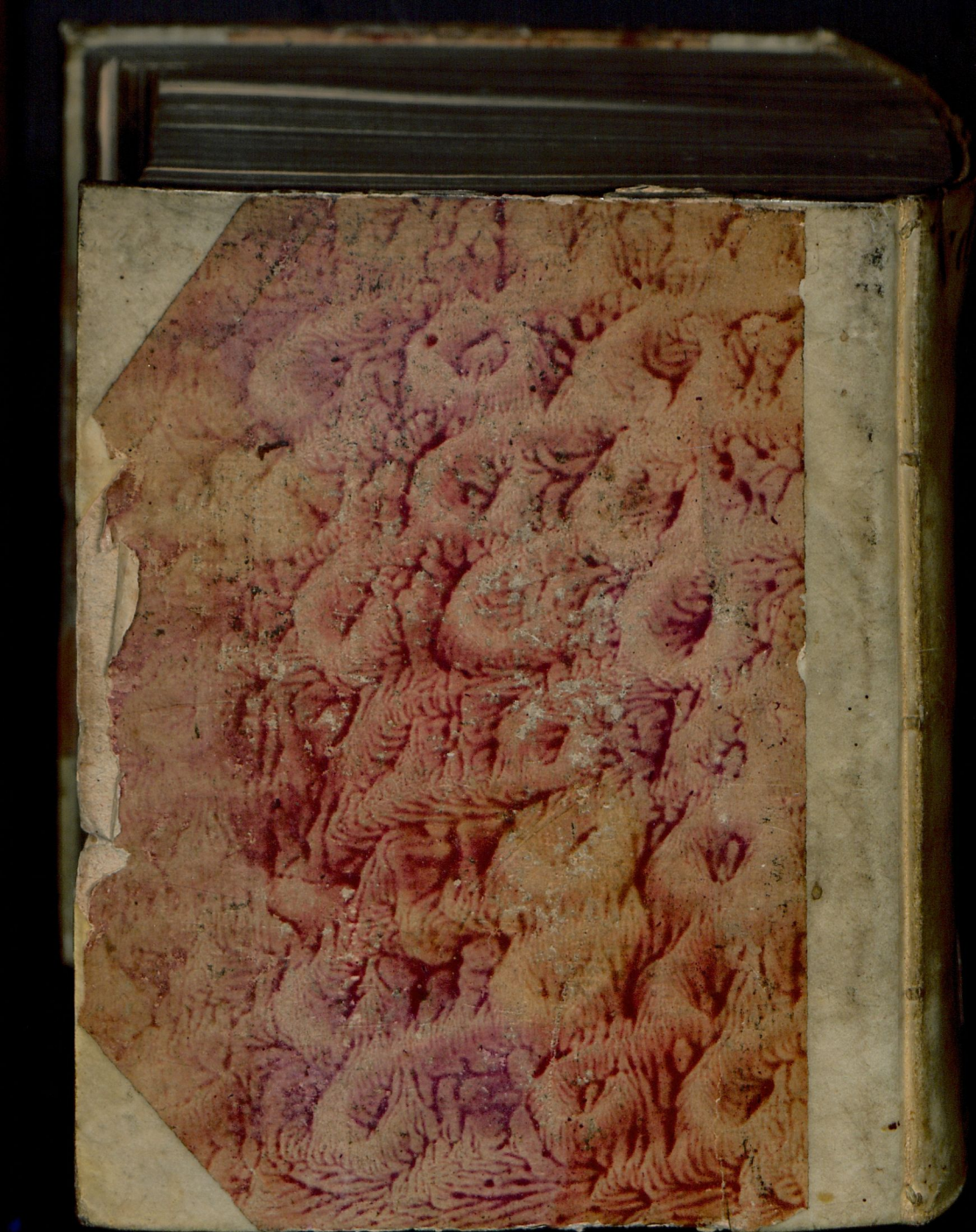
ULB Halle 3
003 905 403

56.

1077

DISSERTATIO ^{Q. F. F. S.} INAVGVRALIS IVRIDICA,
DE

NON RESCIN-
DENDO CONTRACTU
CONDUCTIONIS OB ME-
TUM SPECTRORUM,

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBUR-
GICO, ET DUCAT. MAGDEB. GUBERNATORE, &c. &c.

PRÆSIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO,
SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS BORUSSIÆ CONSILIARIO INTIMO, UNI-
VERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE PRIMA-
RIO, FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO, ET H. T. DECANO,

PRO LICENTIA
SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES OBTINENDI,
IN ALMA FRIDERICIANA,
IN AUDITORIO MAJORI

Horis ante & pomeridianis d. 10. April. MDCCXI.
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT
JACOB IMMANUEL HAMILTON,
POMERANUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.
MDCCXXXII.